

rokat, gyárosokat és üzletembereket az ország gazdasági bajaiért vádoló antiszemitizmus, hogy megfelelő irányban levezesse a tömegek elégedetlenségét, hanem arra is, hogy elterelje a figyelmet az ósdi félféudális rendszer egyenlőtlenségeiről.

Ilyen körülmények között az arisztokrácia ambivalensen viszonyult a jobboldali mozgalmakhoz. Egyrészt jó néven vette, hogy a színen vannak és fejlődnek, másrészt azonban tartott is tőlük. E mozgalmak némelyike határozott arculatú politikai párttá jegecesedett, mások mint nyomás gyakorlására alkalmas csoportosulások számottevő és igencsak baljós politikai jelentőségre tettek szert. Ezek a pártok és mozgalmak sűrűn változtatták a színüket, gyakorta egyesültek, majd megint szétváltak, alapítóik és vezérek szeszélyesen változó politikai törekvéseinek megfelelően. A harmincas évek végéig jelentősebb befolyáshoz nem jutottak, bármekkora volt is híveiknek tábora, és bárkik álltak is az élükön, s mindaddig nem tudták a hatalmat megszerezni, amíg 1944 októberében a németek segítségével hatalomra nem jutottak.

Jobboldali szervezetek. Amikor Gömbös pártot változtatott, és ennek folytán a Fajvédő Párt 1928-ban átalakult, Szász Béla és Csomós Miklós vezetésével színre lépett az első magyar Nemzeti Szocialista Párt. A német testvérpárt nyomdokaiba lépve a magyar kettős keresztet és kardot választották jelvényükül, zöld egyenlinget rendszeresítettek, és „Bátorság” volt a köszöntésük.

Ha most eltekintünk Bajcsy-Zsilinszky Endre egyszemélyes Nemzeti Radikális Pártjától, akkor az első, magát félreérthetetlenül nácinak tekintő és súlyal bíró politikai alakulat a Nemzeti Szocialista Magyar Munkáspárt volt. Vezetője egy sajátos kalandor, „író, költő és népszerű”: Böszörmény Zoltán. Előfutára volt ez a párt a kaszákkereszt mozgalomnak, mely száz százalékig az NSDAP-t utánozta. Böszörmény szívesen dicsekedett azzal, hogy személyesen ismeri Hitlert, nagyrészt átvette a náci párt programját és a külsőségeit, többek között a Volksgenosse, azaz néptárs megszólítást. Az 1931-ben alakult párt elsősorban a Közép-Tisza-vidék földtelen agrárproletariátusát vette célba, akiknek a körében mintegy fél évtizede heves szociális nyugtalanság volt tapasztalható.⁴⁸ A főbb programpontokat Böszörmény 1930 októberében Nemzeti Szocialista Kérvényben tette közzé. A nép nyomorúságának legfőbb okozójaként élesen támadta a zsidó uzsorát, és a liberalizmus, a demokratikus és szocialista mozgalmak szétzúzását vette tervbe. Fékevesztetten uszított a zsidók ellen, de ugyanakkor szociális és gazdasági reformokat is követelt a Hitler által is meghirdetett módon.⁴⁹

1932 júniusában Böszörmény egyik korábbi híve, Meskó Zoltán kis-